

POLECANA LITERATURA

BILINGUALISM MATTERS W KRAKOWIE

DWUJĘZYCZNOŚĆ SIĘ LICZY

BILINGUALISM
MATTERS
W KRAKOWIE

Spis treści

Literatura w języku angielskim - aspekty praktyczne	2
Literatura w języku angielskim - aspekty teoretyczne	2
Literatura w języku polskim - wybrane broszury oraz artykuły naukowe i popularno - naukowe	4
Rozwój językowy.....	4
Dwu i wielojęzyczność	4
Wielokulturowość i wielojęzyczność - diagnoza i wsparcie psychologiczne.....	5
Wielokulturowość i wielojęzyczność w szkole	5
Diagnoza i wsparcie dzieci z rodzin powracających	6
Nauczanie języka polskiego.....	7
Przygotowanie grupy na przyjęcie dziecka z doświadczeniem migracji - szkoła	8
Rekomendowane bajki o tematyce migracyjnej.....	8
Wspieranie rozwoju dziecka - wybrane publikacje	9

Literatura w języku angielskim - aspekty praktyczne

- Uljarević, M., Katsos, N., Hudry, K., & Gibson, J. L. (2016). Practitioner Review: Multilingualism and neurodevelopmental disorders – an overview of recent research and discussion of clinical implications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(11), 1205–1217. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12596>
- Kay-Raining Bird, E., Genesee, F., & Verhoeven, L. (2016). Bilingualism in children with Developmental Disorders: A narrative review. *Journal of Communication Disorders*. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2016.07.003>
- Kay-Raining Bird, E., Trudeau, N., & Sutton, A. (2016). Pulling it all together: The road to lasting bilingualism for children with developmental disabilities. *Journal of Communication Disorders*. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2016.07.005>
- Byers-Heinlein, K., & Lew-Williams, C. (2013). Bilingualism in the early years: What the science says. *LEARNing landscapes*, 7(1), 95.
- Toppelberg, C. O., PATTON TABORS, D., ALISSA COGGINS, D. K., & BURGER, C. (2005). Differential diagnosis of selective mutism in bilingual children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44(6), 592.
- Szydłowska, P., Durlik, J., Grzymała-Moszczyńska, H.(2019) Returning Children Migrants – Main Challenges in School Environment, *Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny*
[https://www.researchgate.net/publication/333230916_Returning_Children_Migrants - Main Challenges in School Environment](https://www.researchgate.net/publication/333230916_Returning_Children_Migrants_-_Main_Challenges_in_School_Environment)

Literatura w języku angielskim - aspekty teoretyczne

- Haman, E.*, Wodniecka, Z.*, Marecka, M., Szewczyk, J., Białecka-Pikul, M., Otwinowska, A., Mieszkowska, K., Łuniewska, M., Kołak, J., Mięgisz, A., Kacprzak, A., Banasik, N., Foryś-Nogala, M. (2017). How Does L1 and L2 Exposure Impact L1 Performance in Bilingual Children? Evidence from Polish-English Migrants to the United Kingdom. *Frontiers in Psychology*, 8:1444. DOI: 10.3389/fpsyg.2017.01444

- Hansen, P., Łuniewska, M., Simonsen, H. G., Haman, E., Mieszkowska, K., Kołak, J., & Wodniecka, Z. (2019). Picture-based vocabulary assessment versus parental questionnaires: A cross-linguistic study of bilingual assessment methods. *International Journal of Bilingualism*, 23(2), 437–456.
- Marecka, M., Wrembel, M., Otwinowska, A., Szewczyk, J., Banasik-Jemielniak, N., & Wodniecka, Z. (2019). BILINGUAL CHILDREN'S PHONOLOGY SHOWS EVIDENCE OF TRANSFER, BUT NOT DECELERATION IN THEIR L1. *Studies in Second Language Acquisition*, 1-26.
- Mieszkowska, K., Łuniewska, M., Kołak, J., Kacprzak, A., Wodniecka, Z., Haman, E. (2017). Home Language Will Not Take Care of Itself: Vocabulary Knowledge in Trilingual Children in the United Kingdom. *Frontiers in Psychology*, 8:1358. DOI: 10.3389/fpsyg.2017.01358
- Mięgisz, A., Haman, E., Łuniewska, M., Kuś, K., O'Toole, C., & Katsos, N. (2017). The impact of a first-generation immigrant environment on the heritage language: productive vocabularies of Polish toddlers living in the UK and Ireland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 20(2), 183-200.
- Otwinowska, A., Mieszkowska, K., Białecka-Pikul, M., Opacki, M., & Haman, E. (2018). Retelling a model story improves the narratives of Polish-English bilingual children. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, Online First, 1–25.
- Wrembel, M., Marecka, M., Szewczyk, J., Otwinowska, A. (2018). The predictors of foreign-accentedness in the home language of Polish–English bilingual children. *Bilingualism: Language and Cognition*, pp. 1–18. DOI: 10.1017/S1366728918000044.
- Zembrzuski, D.*, Marecka, M.*, Otwinowska, A., Zajbt, E., Krzemiński, M., Szewczyk, J., & Wodniecka, Z. (2018). Bilingual children do not transfer stress patterns: Evidence from suprasegmental and segmental analysis of L1 and L2 speech of Polish–English child bilinguals. *International Journal of Bilingualism*, DOI: 10.1177/1367006918810957

Literatura w języku polskim - wybrane broszury oraz artykuły naukowe i popularno -naukowe

Rozwój językowy

- Czaplewska, E., Kochańska, M., Maryniak, A., Haman, E., & Smoczyńska, M. (2014). SLI – specyficzne zaburzenie językowe. Podstawowe informacje dla rodziców i nauczycieli. <http://eduentuzjasci.pl/publikacje-ee-lista/inne-publicacje/1151-sli-specyficzne-zaburzenia-jezykowe-podstawowe-informacje-dla-rodzicow-i-nauczycieli.html>
- Haman, E., Kochańska, M., Łuniewska, M., & Smoczyńska, M. (2014). Mowa dziecka i jak rodzice mogą wspierać jej rozwój? <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-broszura-mowa-dziecka-i-jak-rodzice-moga-wspierac-jej-rozwoj.pdf>
- Krasowicz-Kupis, G., Kochańska, M., Bogdanowicz, K. M., Wiejak, K., Campfield, D., Łuniewska, M., & Haman, E. (2015). Jak nauczyciel może wspomagać rozwój dzieci z zaburzeniami językowymi i ryzykiem zaburzenia uczenia się? <http://eduentuzjasci.pl/publikacje-ee-lista/inne-publicacje/1253-jak-nauczyciel-moze-wspomagac-rozwoj-dzieci.html>
- Lelek, A., Migdał, K., & Mrukowicz, J. (2019). Czytelnik od kołyski. Czy czytanie książek małym dzieciom wpływa na ich rozwój? Medycyna Praktyczna. Pediatria, 1, 1–8.

Dwu i wielojęzyczność

- Wodniecka, Z., Mieszkowska, K., Durlik, J., & Haman, E. (2018). Kiedy $1 + 1 \neq 2$, czyli jak dwujęzyczni przyswajają i przetwarzają język(i). In E. Czaplewska (Ed.), Logopedia międzykulturowa (pp. 92–131). Gdańsk: Harmonia Universalis. <https://www.researchgate.net/publication/323116639> Kiedy 1 1 2 czyli jak dwujęzyczni przyswajają i przetwarzają języki

- Haman, E., Łuniewska, M., Maryniak, A., & Wodniecka, Z. (2018). Specyficzne zaburzenie językowe (SLI) i dwujęzyczność: pozorne związki i realne konsekwencje. In E. Czaplewska (Ed.), Logopedia międzykulturowa (pp. 150–172). Gdańsk: Harmonia Universalis.
https://www.researchgate.net/publication/323116483_Specyficzne_zaburzenie_i_ezykowe_SLI_i_dwujezycznosc_pozorne_zwiazki_i_realne_konsekwencje
- Łuniewska, M., Kołak, J., Kacprzak, A., Białecka-Pikul, M., Haman, E., & Wodniecka, Z. (2015). Wyzwania w diagnozie rozwoju językowego dzieci dwu- i wielojęzycznych. In A. Myszka & E. Oronowicz-Kida (Eds.), Głos – Język – Komunikacja (Vol. 2, pp. 35–56). Retrieved from
http://ifp.univ.rzeszow.pl/logopedia/ksiazki/glos2/M_Luniewska_glos2.pdf

Wielokulturowość i wielojęzyczność - diagnoza i wsparcie psychologiczne

- Barzykowski, K., Grzymała-Moszczyńska H., Dzida, D., Grzymała-Moszczyńska, J. i Kosno, M.(2013). Wybrane zagadnienia diagnozy psychologicznej dzieci i młodzieży w kontekście wielokulturowości oraz wielojęzyczności. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- <https://www.ore.edu.pl/2015/03/wielokulturowosc-w-szkole-uczen-cudzoziemski/>
- Jurek, A. (2014). Psychologiczne aspekty doświadczeń migracyjnych u dzieci i młodzieży; Seria „Z Teorią w Praktykę” nr 4/2014. Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.
- http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-T_201404_AJurek_POP.pdf
- Jurek, A., (2015). Dzieci lecą pierwszą klasą. Jak wspierać dziecko w sytuacji migracji i przeprowadzki? Wskazówki dla dorosłych, Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS).
- http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Dzieci_leca_2015_www_FIN.pdf

Wielokulturowość i wielojęzyczność w szkole

- Grzymała-Moszczyńska, H., (2000). Uchodźcy: podręcznik dla osób pracujących z uchodźcami. Kraków: Nomos.

- Klorek, N. i Kubin, K. (red) (2015). Migracja, tożsamość, dojrzewania. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym. Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.
<http://ffrs.org.pl/biblioteka/ksiazki/publ-migracja-2015/>
- Klorek, N. (2014). Przegląd działań dotyczących tożsamości kulturowej dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym podejmowanych w Polsce. Seria „Maieutike” nr 3/2014. Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej
http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-M_201403_NKlorek.pdf
- Kubin, K., (red.) (2015). Głos nowego pokolenia. Program zajęć edukacyjno-integracyjnych dla młodzieży z doświadczeniem migracji – prezentacja założeń, celów i powstałych prac artystycznych, Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS)
http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Broszura_Program-dla-Mlodziezy.pdf
- Masłowska, M. (2014). Doświadczenia i zadania poradni psychologiczno-pedagogicznych w pracy z dziećmi i młodzieżą z doświadczeniem migracyjnym. Seria „Maieutike”. Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.
http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-M_201401_MMaslowska.pdf
- Strzelecka-Misonne, A. (2014). Wybrane zagadnienia związane z kształtowaniem się tożsamości kulturowej dzieci w warunkach migracji – perspektywa rodzica dzieci w wieku przedszkolnym. Seria „Maieutike” nr 1/2015. Warszawa: Fundacja Na Rzecz Różnorodności Społecznej.
http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Seria-M_201501_AStrzelecka-Misonne.pdf
- Zasuńska, M. (red.) (2011). Praca z uczniem cudzoziemskim. Przewodnik dobrych praktyk dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów, zawiera propozycję sprawdzianu umiejętności z języka polskiego jako drugiego na poziomie A1 i A2. Warszawa: Biuro Edukacji Urzędu m.st.Warszawy.
- <http://www.comenius.org.pl/sites/comenius/files/upload/u6/praktyki-wersja-druk-pop.pdf>

Diagnoza i wsparcie dzieci z rodzin powracających

- Grzymała-Moszczyńska, H., Grzymała-Moszczyńska, J., Durlik, J., Szydłowska, P. (2015). (Nie)łatwe powroty do domu? Funkcjonowanie dzieci i młodzieży

powracających z emigracji. Warszawa: Fundacja Centrum im. prof. Bronisława Geremka.

http://geremek.pl/assets/files/Powroty/nielatwe_powroty_raport_koncowy.pdf

- Grzymała-Moszczyńska, J., Durlik, J., Szydłowska, P., Grzymała-Moszczyńska, H. (2016). Język Polski – swój czy obcy? O wyzwaniach językowych dzieci powracających z emigracji. *Języki Obce w Szkole*, 1, strony 118-12.
<http://jows.pl/artykuly/jezyk-polski-%E2%80%93-swoj-czy-obcy-o-wyzwaniach-jezykowych-dzieci-powracajacych-z-emigracji>
- Szydłowska, P., Durlik, J., Grzymała-Moszczyńska, J., Grzymała-Moszczyńska, H., (2017) : **(Nie)równe traktowanie dzieci powracających w polskiej szkole.** *Edukacja Międzykulturowa*.
https://www.researchgate.net/publication/322738468_Nierowne_traktowanie_dzieci_powracajacych_w_polskiej_szkole
- ORPEG - przewodniki po polskiej szkole dla dzieci "Wracam do Polski" dla dzieci w różnym wieku (wersja szkoła podstawowa I, szkoła podstawowa II, gimnazjum, szkołą ponad gimnazjalna) - dostępne w wersjach językowych:polski, angielski, niemiecki, francuski, rosyjski). <http://powroty.otwartaszkoła.pl/>

Nauczanie języka polskiego

- Szybura, A., (2016). Nauczanie języka polskiego dzieci imigrantów, migrantów i reemigrantów. *Języki obce w szkole*.2016/01, str.112-117.
http://jows.pl/sites/default/files/jows-2-2016_a-szybura.pdf
- Pamuła- Behrens, M., Szymańska, M. (2018). Metoda JES-PL nauczanie uczniów z doświadczeniem migracji języka edukacji szkolnej - Wprowadzenie.
https://www.researchgate.net/publication/330140792_Metoda_JES-PL_nauczanie_uczniow_z_doswiadczeniem_migracji_jezyka_edukacji_szkolnej_Wprowadzenie
- Pamuła- Behrens, M., Szymańska, M. (2018). Metoda JES-PL nauczanie uczniów z doświadczeniem migracji języka edukacji szkolnej - Matematyka.
<http://fundacjareja.eu/wp-content/uploads/2015/11/Metodyka-nauczania-je%CC%A8zyka-edukacji-szkolnej-uczni%CC%81w-z-dos%CC%81wiadczeniem-migracji.-Metoda-JES-PL-matematyka.pdf>

Przygotowanie grupy na przyjęcie dziecka z doświadczeniem migracji - szkoła

- Młynarczyk-Sokołowska, A., Potoniec, K. i Szostak-Król, K. (2011). Przygody innego. Bajki w edukacji międzykulturowej. Białystok: Fundacja Edukacji i Twórczości.
http://www.platformakultury.pl/files/2012-0801/Przygody_Innego_Bajki_w_educacji_miedzykulturowej.pdf
- Młynarczyk-Sokołowska, A., Szostak-Król, K. (2015). Zrozumieć Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego. Białystok: Fundacja DIALOG.
http://mentoring.pl/sites/default/files/js/book_www.pdf
- Ochojska, J. (2012). Współpraca. Przewodnik dla dzieci. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Piegat-Kaczmarczyk, M., Rejmer, Z., Kosowicz, A. (2014). Szkoła integracji międzykulturowej. Polskie Forum Migracyjne.
<https://forummigracyjne.org/npub/szkola-integracji-miedzykulturowej>

Rekomendowane bajki o tematyce migracyjnej

- Zbroja, J. (2015). Matylda wyjeżdża. Wydawnictwo STOPKA.
- Mateo, J. M. (2013). Emigracja. Wydawnictwo Widnokrąg.
- Maisner, H. (2004). We're moving. Nowy Jork: Kingfisher.
- Mundy, M. (2005). Saying Good-bye, Saying Hello. When Your Family is Moving.
- St Meinrad: One Caring Place.

Wspieranie rozwoju dziecka - wybrane publikacje

- Białecka-Pikul, M., Kołodziejczyk, A., Stępień-Nycz, M., Sikorska, I., Nęcki, S., Jackiewicz, M., & Filip, A. (2016). Jak rozwijać rozumienie społeczne? Program warsztatów dla młodzieży (gratis CD). <https://we.pl/pl/p/Jak-rozwijac-rozumienie-spoeczne-Program-warsztatow-dla-mlodziezy-gratis-CD/382>
- Eliot, L. (2010). Co tam się dzieje? Jak rozwija się mózg i umysł w pierwszych pięciu latach życia. (A. Jankowski, Trans.). Poznań: Media Rodzina.
- Gopnik, A. (2010). Dziecko filozofem. Co dziecięce umysły mówią nam o prawdzie, miłości oraz sensie życia. (M. Trzcńska, Trans.). Warszawa: Prószyński i s-ka.
- Gopnik, A., Meltzoff, A. N., & Kuhl, P. K. (2004). Naukowiec w kołysce: czego o umyśle uczą nas małe dzieci (E. Haman & P. Jackowski, Trans.). Poznań: Media Rodzina.
- Zurer Pearson, B. (2013). Jak wychować dziecko dwujęzyczne. Poradnik dla rodziców (i nie tylko) (Z. Wodniecka & K. Chlipalski, Trans.). Poznań: Media Rodzina